

**TURUN
YLIOPISTO**

ISÄ AJAA AUTOA, ÄITI HOITAA LAPSIA.

Sukupuolten representaatio kahdessa suomalaisessa aapisessa

Kasvatustiede
Kandidaatintutkielma
Aino Murtoniemi
16.4.2025
Turku

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Kandidaatintutkielma

Tutkinto-ohjelma, oppiaine: Luokanopettajan tutkinto-ohjelma, kasvatustiede

Tekijä: Aino Murtoniemi

Otsikko: Isä ajaa autoa, äiti hoitaa lapsia. Sukupuolten representaatio kahdessa suomalaisessa aapisessa

Ohjaaja: yliopistotutkija Laura Helle

Sivumäärä: 19 sivua

Päivämäärä: 16.4.2025

TIIVISTELMÄ

Tutkimuksessa tarkasteltiin sukupuolen representaatiota ja sukupuolistereotyyppien esittämistä kahdessa suomalaisessa aapisessa. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, mitkä sukupuolet olivat kyseisten aapisten kuvituksissa esillä ja minkälaisessa valossa ne oltiin esitetty. Oppikirja-analyysissä hyödynsin teorialähtöistä sisältöanalyysia. Tutkimuksessa havaittiin, että päähahmojen sukupuolten moninaisuuteen, tasa-arvoon sekä sukupuolistereotyyppien rikkomiseen oli panostettu etenkin uudemmassa Tarinoiden aapisessa. Sen sijaan vanhemmassa Pikkumetsän aapisessa esitys sukupuolten välisestä tasa-arvosta oli vanhanaikaisempi. Kummassakin aapisessa panostus sivuhahmojen sukupuolten moninaisuuteen ja stereotyyppien rikkomiseen jäi vähäiseksi. Etenkin sivuhahmojen toiminnallisuuteen liittyvät stereotyyppiset sukupuoliroolit olivat läsnä kummassakin aapisessa. On kuitenkin tärkeää kiinnittää huomiota myös sivuhahmojen sukupuolten moninaiseen esittämiseen, sillä niillä on suuri vaikutus oppijan käsitykseen sukupuolesta.

Avainsanat: sukupuoli, representaatio, sukupuolistereotyyppiä

SISÄLLYS

JOHDANTO	5
1 TEOREETTINEN VIITEKEHYS	7
1.1 Sukupuolistereotyytiat	7
1.2 Sukupuolen skeemateoria	8
1.3 Sukupuolistereotyytioiden tunnistaminen oppikirjoissa	8
2 TUTKIMUSKYSYMYKSET	10
3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	11
3.1 Tutkimusaineisto ja tutkimuseettiset lähtökohdat	11
3.2 Sisällönanalyysin toteutus	11
3.3 Hahmojen sukupuolen määrittäminen	13
4 TUTKIMUSTULOKSET	15
4.1 Kuinka usein eri sukupuolet esiintyvät aapisten kuvituksissa?	15
4.2 Missä määrin aapisten kuvitusten hahmot edustavat sosiaalisia ja toimintaan liittyviä sukupuolistereotyytioita?	17
5 POHDINTA	22
LÄHTEET	24
LIITTEET	26

JOHDANTO

Jo ennen kuin lapsi syntyy, voi alkaa sukupuoleen liittyvä sosialisatioprosessi, jossa lapsi saa nimen, hänen huoneensa sisustetaan ja hänelle hankitaan tietynlaisia leikkikaluja. Oletuksena on, että varhaislapsuudesta alkaen lapsen perhe, kasvattajat ja opettajat, ystävät ja muu lähipiiri säätelevät ja vaikuttavat lapsen sukupuoli-identiteetin muotoutumiseen (Ojala, 2020, s. 216). Sukupuolen moninaisuus ja sukupuolten representaatio ovat nousseet yhä suuremmaksi keskustelunaiheeksi viime vuosikymmeninä. Representaatiolla tarkoitetaan jonkun asian edustusta tai esiintymistä tietyssä kontekstissa. Ihmisten representaatiolla viitataan ihmisten eri identiteettien ja ominaisuuksien näkyvillä olemiseen esimerkiksi kirjallisuudessa ja elokuvissa, mediassa sekä valta-asemissa (Koulukino, 2025). Myös oppikirjojen osalta on herätty tutkimaan, minkälaista representaatiota ne välittävät oppilaille (esim. Palmu, 1992; Koski, 1999).

Tainion ja Teräkäsen (2010) mukaan oppikirjat ovat mukana rakentamassa oppilaan sukupuolikäsitystä ja omaa sukupuoli-identiteettiä. On myös havaittu, että sukupuolistereotyytiat vahvistuvat lapsissa, kun niitä esitetään heille, kun taas niiden esittäminen vastakkaisina vähentää lasten sukupuolittuneita käsityksiä (Pike & Jennings, 2005). On siis tärkeää tutkia, minkälaisessa valossa sukupuolet ovat esitettynä oppikirjoissa. Liittyykö niihin tiettyjä rooleja tai ennakko-oletuksia, jotka voisivat vaikuttaa oppijan käsitykseen sukupuolesta? Ketkä saavat näkyä – ovatko jotkin sukupuolet enemmän esillä kuin toiset? Aiemmassa tutkimuksessa (Tainio & Teräs, 2010) on havaittu, että sukupuolen representaatio ei ole ainakaan ennen vuotta 2010 jakautunut suomalaisissa oppikirjoissa tasaisesti. Miehet ja pojat olivat kauttaaltaan oppikirjoissa enemmän esillä kuin tytöt ja naiset. Myös määrittelemättömän tai kolmannen sukupuolen edustajia löydettiin aikaisemmissa oppimateriaaleissa huomattavan vähän (Tainio & Teräs, 2010).

Aapisten sukupuolinäkökulmia on tutkittu jonkin verran Suomessa läpi vuosikymmenten alkaen 1900-luvun alkupuolelta (ks. esim. Tainio & Teräs, 2010; s. 11-12). Esimerkiksi Leena Koski (1999) tarkasteli vuosina 1967–1997 julkaistuja aapisia ja lukukirjoja analysoiden, millainen kuva niissä muodostui ”hyvästä ihmisestä”. Hänen mukaansa ennen 1960-lukua aapisissa hyvä tyttö kuvattiin ahkeraksi, hurskaaksi ja toimeliaaksi – hän oli kiltti, huolellinen ja avulias. Naisen rooli sijoittui kodin piiriin ja äitiyttä ihannoitiin. Myös Tarja Palmun (1992) mukaan naiset olivat aapisissa kodin huoltoon ja hoivaamiseen liittyvissä tehtävissä. Ne kerrat, kun naisia esitettiin ammateissa, olivat ne yleensä palvelun, hoidon tai opetuksen

alueilla. Miehet sen sijaan esitettiin Kosken (1999) mukaan julkisen elämän toimijoina; hyvän pojan piirteiksi mainittiin moraalinen rohkeus, urheus, avuliaisuus ja itsenäisyys.

Aiheesta on myös tehty useita opinnäytetöitä. Näissä on yleisesti havaittu, että on pitkälti kirjakohtaista, miten hyvin sukupuolen tasa-arvoisuus ja moninaisuus toteutuu. Esimerkiksi Lehtosen (2022) Ystävien aapista (2021) käsittelevästä kandidaatin tutkielmasta selviää, että kyseisessä aapisessa sukupuolen moninaisuuteen ja stereotyyppien purkamiseen on tietoisesti panostettu. Samaan havaintoon päätyivät myös Lähdemäki ja Tuomi (2023) pro gradu tutkielmassaan. Ystävien aapisen lisäksi he analysoivat myös Salaista aapista (2001) ja Seikkailujen aapista (2014). Ystävien aapisen havaittiin olevan kahteen muuhun aapiseen verrattuna sukupuolistereotyyppioiltaan neutraalein. Seikkailujen aapisessa puolestaan esiintyi eniten sukupuoleen liittyviä stereotyyppioita. Lähdemäki ja Tuomi (2023) tekivät kiintoisan löydöksen siitä, mihin osa-alueeseen stereotyyppiat usein liitettiin. He havaitsivat, että stereotyyppioita liitettiin eniten hahmojen ulkonäköön, kun taas niiden rikkomista tapahtui enemmän sosiaalisen ja emotionaalisen käyttäytymisen saralla.

1 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Sukupuoli on käsitteenä laaja. Se pitää sisällään biologisen, anatomisen, identiteetin ja sosiaalisen roolin ulottuvuuden (Nousiainen, 2020, s. 21). Englannin kielessä sana 'sukupuoli' on jaoteltu kahdeksi eri termiksi. Sana *sex* tarkoittaa sukupuolen biologista ilmaisua ja *gender* puolestaan viittaa ihmisen sosiaaliseen sukupuoleen (Nousiainen, 2020, s. 21). Sosiaalinen sukupuoli liittyy usein ihmisen sukupuoli-identiteettiin, eli se saattaa kertoa siitä, miten ihminen kokee sukupuolensa. Sitä voi ilmaista muun muassa pukeutumisella ja käytöksellä (Nousiainen, 2020, s. 21).

Tässä tutkimuksessa teen tulkintoja aapisten hahmojen sosiaalisesta sukupuolesta ja jaottelen heitä naispuolisiin, miespuolisiin ja muihin tulkintojeni perusteella.

Sosiaalinen sukupuoli on kuitenkin vahvasti ihmisen henkilökohtainen, päänsisäinen kokemus, jolloin se ei aina välity samanlaisena kaikille ulkopuolisille (Nousiainen, 2020, s. 21). Nousiainen (2020) painottaa myös, että on oleellista ymmärtää sukupuolikäsitysten vaihtelevuus eri kulttuureissa (s. 22). Jaottelua naiseen ja mieheen ei olla aina koettu yhtä tarpeelliseksi kaikissa kulttuureissa. Esimerkiksi Pohjois-Amerikan alkuperäiskansat ovat tunnistanee miehen ja naisen välimaastossa olevat yksilöt ja heidän yhteiskunnallisen asemansa. Tämä osoittaa, ettei sukupuolen moninaisuus ole mikään nykyajan trendi, vaan se on aina ollut olemassa.

1.1 Sukupuolistereotyyppit

Jopa 18 kuukauden ikäisissä lapsissa on havaittu sukupuolistereotyyppisiä mieltymyksiä (Caldera ym., 1989, s. 74). Ilmiötä lähtivät tutkimaan myös Pomerleau ja kumppanit (1990, s. 359-366) kanadalaisessa tutkimuksessaan, jossa selvitettiin 120 vauvan vanhempien tapaa sisustaa heidän huoneitaan. Tutkimuksessa selvisi, että tyttövauvojen huoneet olivat useimmiten sisustettu vaaleanpunaiseksi ja poikavauvojen siniseksi. Lisäksi Pomerleau ym. selvittivät, että lelut, joita vanhemmat ostivat vauvoille, olivat sukupuolittuneita. Esimerkiksi tyttövauvoilla oli poikavauvoja enemmän nukkeja, kun taas poikavauvoilla oli tyttövauvoja enemmän ajoneuvoja ja työkaluja. Pomerleau ym. arvelivat, että vauvat saattavat mieltä tiettyihin sukupuolistereotyyppisiin leluihin sekä tyttövauvat vaaleanpunaiseen ja poikavauvat siniseen, sillä heidät ympäröidään näillä leluilla ja väreillä syntymästä lähtien.

Lasten varttuessa käsitykset stereotyyppisistä sukupuolirooleista syventyvät. Arthur ja White (1996, s. 297-300) toteuttivat tutkimuksen Pohjois-Carolinan yliopistossa, jossa he esittivät lapsille sukupuolineutraaleja karhuhahmoja. Selvisi, että 4-5-vuotiaat lapset määrittivät hahmot saman sukupuoliseksi kuin he itse. Heidän ajattelutapaansa voidaan kuvata egosentriseksi, mikä on tyypillistä tämän ikäisille lapsille (Piaget, 1960). 7-11-vuotiaiden päätöksiin sukupuolistereotyyppiä vaikuttivat enemmän. Yksin esiintyvät karhut arvioitiin harvemmin naispuolisiksi kuin lapsikarhujen kanssa tekemisissä olevat karhut. Arthur ja White toteavat, että sukupuolistereotyyppiä ovat vaikuttaneet tutkimukseen osallistuneiden kouluikäisten lasten vastauksiin. He huomauttavat kuitenkin myös, etteivät 4-5-vuotiaatkaan ole täysin epätietoisia sukupuolirooleista. Toisenlaisessa tutkimusasetelmassa, kuten esimerkiksi sellaisessa, jossa karhut oltaisiin esitetty poliiseina tai sairaanhoitajina, olisivat sukupuoliroolit voineet ohjata enemmän myös 4-5-vuotiaiden lasten vastauksia.

1.2 Sukupuolen skeemateoria

Sukupuoliskeemateoria, *Gender Schema Theory*, (Bem, 1981) selittää osittain havaintoja. Teorian mukaan sukupuolityypittely johtuu osittain sukupuoleen perustuvasta skeemallisesta prosessoinnista. Skeemalla tarkoitetaan assosiaatioiden verkostoa, joka ohjaa ja organisoii yksilön havaitsemista. Skeema toimii ennakoivana rakenteena, valmiutena etsiä ja omaksua saapuvaa tietoa skeemaan sopivilla tavoilla. Teorian mukaan sukupuoleen perustuva skeemallinen prosessointi johtuu yhteiskunnan jatkuvasta korostuksesta sukupuolieron toiminnalliselle merkitykselle. Bem (1981) mukaan lapsen omaksuessa yhteiskunnan sukupuoliskeemat, hän oppii, mitkä ominaisuudet liitetään heidän sukupuoleensa ja itseensä. Esimerkiksi vahvuus ei kuulu tyttöjen skeemaan, kun taas hoivaavuus jää pois poikien skeemasta. Aikuiset harvoin huomaavat tai korostavat vahvuutta tytöissä tai hoivaavuutta pojissa, vaikka he tunnistavat nämä piirteet helposti silloin, kun ne ilmenevät "oikeassa" sukupuolella. Lapsi oppii soveltamaan tätä samaa skeemallista valikointia itseensä omaksuen lähinnä sukupuolelleen määritellyt ominaisuudet osaksi minäkäsitystään.

1.3 Sukpuolistereotyyppien tunnistaminen oppikirjoissa

Ranskalainen sosiologi Andrée Michel loi **analyttisen tarkistuslistan** (1986), jonka avulla tunnistaa oppikirjoissa esiintyvää seksismiä eli sukupuoleen liittyvää syrjintää tai asenteita, jotka edistävät sukupuoleen perustuvia stereotyyppioita. Alkuperäisessä tarkistuslistassa on

kolme sukupuolistereotyyppien pääkategoriaa: sosiaalinen, toiminnallinen ja emotionaalinen ulottuvuus. Sosiaalinen kategoria pitää sisällään hahmojen siviilisäädyn, roolin perheenjäsenenä sekä ammatin. Toiminnallisessa kategoriassa käsitellään hahmon *osallisuutta kotitöihin, lasten koulutukseen, poliittiseen toimintaan, taiteelliseen toimintaan, vapaa-ajan toimintaan, harrastuksiin sekä urheiluun ja peleihin*. Emotionaalinen kategoria käsittelee hahmon positiivisia ja negatiivisia tunteita, vastustusta sosiaaliseen paineeseen sekä vahvuuksien ja heikkouksien esittämistä. Tässä tutkimuksessa rajataan tarkastelu siihen, missä määrin kahdessa aapisessa esiintyy stereotyyppioita, jotka liittyvät toimintaan.

2 TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tutkimuksen lähtökohtana oli selvittää, kuinka usein aapisissa esiintyy naispuolisia, miespuolisia ja muita hahmoja. Lisäksi halusin saada tietää, minkälaisia stereotypioita aapisissa esiintyy pääosin hahmojen toiminnan osalta. Tutkimusongelmiksi muotoutuivat:

1. Kuinka usein eri sukupuolet esiintyvät aapisten kuvituksissa?
2. Missä määrin aapisten kuvitusten hahmot edustavat sosiaalisia ja toimintaan liittyviä sukupuolistereotypioita?

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

3.1 Tutkimusaineisto ja tutkimuseettiset lähtökohdat

Tarkasteltaviksi oppikirjoiksi valikoituivat harkinnanvaraisen otannan tuloksena Pikkumetsän aapinen (WSOY, 2010) ja Tarinoiden aapinen (Otava, 2020). Oppikirjat ovat julkista materiaalia, jolloin niitä oli mahdollista tarkastella osana tutkimusta. Valikoitumisperusteita olivat muun muassa oppikirjan ilmestymisvuosi, sillä halusin yhden kirjan olevan 2010-luvulta ja toisen 2020-luvulta, jolloin on mahdollista saada tietoa kirjoista, jotka edustavat eri vuosikymmeniä. Aapisten tuli myös ajankohtaisuuden nimissä olla yhä käytössä. Eräs oleellinen peruste aineiston valitsemisessa oli myös, että kirjoissa on paljon hahmoja sisältäviä kuvia, joiden sukupuolta tarkastella. Lisäksi valintaan vaikutti kirjojen saatavuus.

Suomen Akatemian tutkimuseettisten ohjeiden (2008) mukaan hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu muun muassa, että tutkija noudattaa rehellisyyttä ja yleistä huolellisuutta tutkimustyössä. Tämä pitää sisällään muun muassa tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten mukaista suunnittelua, toteutusta ja raportointia. Pysin noudattamaan tutkimuksessa näitä tieteellisiä käytäntöjä. Esimerkiksi hahmojen sukupuolten analysoimisessa pyrin neutraaliin ja johdonmukaiseen tarkasteluun, jossa puolueellisuus tai mielipiteet näkyisivät mahdollisimman vähän. Neutraalisuuden edistämiseksi käytin omien tulkintojeni lisäksi analyysin tukena teoreettista viitekehystä.

3.2 Sisällönanalyysin toteutus

Toteutin oppikirja-analyysin teorialähteisenä sisällönanalyysinä, jossa luokittelu perustuu aikaisempaan viitekehykseen (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 113). Ennen kuin aineistoa lähdetään tutkimaan, tulee tutkijan päättää, mitä haluaa tutkimuksessaan lähteä selvittämään. Tässä hyödynsin teoreettista viitekehystä ja tutkimuskysymyksiä. Tutkimuskysymysteni pohjalta lähdin selvittämään, kuinka usein mitäkin sukupuolta aapisten kuvituksissa esiintyy, ja miten ne edustavat sukupuolistereotyyppioita. Havainnoin kuvia, joissa esiintyi ihmishahmoja tai eläinhahmoja/koneita, joilla oli inhimillisiä piirteitä. Määrittelin hahmojen sukupuolet ja laskin, kuinka usein minkäkin sukupuolen edustajia esiintyi. Tätä kutsutaan aineiston kvantifioinniksi (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 120). Kvantifioinnin vahvuuksia on se, että sen avulla saadaan tietoa siitä, miten yksittäiset representaatiot sijoittuvat kokonaisuuteen (Seppänen, 2005, s. 143–144). Kuvio 1 ilmentää tarkemmin, millä perusteilla määrittelin

sukupuolet. Tarinoiden aapisen kuvituksessa esiintyy selvästi enemmän ihmishahmoja ja hahmoja ylipäättään kuin Pikkumetsän aapisessa. Kaikkia väkijoukkoja ei ole tilastossa, sillä niissä olevien ihmisten kasvot eivät näy tai niiden merkitys lukijalle on pieni. Myöskään eläinhahmoja, joilla ei ole inhimillisiä piirteitä, kuten ulkoilutettavia koiria, ei ole laskettu mukaan.

Tutkiessani hahmojen sukupuolittuneita rooleja tai toimintoja, tuli minun myös määritellä, mitkä aktiviteetit ovat stereotyyppisesti feminiinisiä ja mitkä maskuliinisia. Määrittelin perinteisesti feminiiniseksi aktiviteeteiksi muun muassa lasten kanssa yksin olemisen ja lastenvaunujen työntämisen, hyppynarulla hyppimisen, baletin tanssimisen sekä autossa ”pelkääjän paikalla” istumisen. Feminiinisiin rooleihin lukeutuu määritelmässäni fantasiahahmot, joissa on perinteisesti totuttu näkemään naispuolisia henkilöitä, kuten keijut, merenneidot ja noidat. Tähän lukeutuu myös perinteisesti feminiiniset ammatit, kuten opettaja ja kirjaston työntekijä.

Stereotyyppisesti maskuliinisiin toimintoihin luokittelin esimerkiksi autolla, moottoripyörällä, kaivinkoneella tai traktorilla ajamisen, fyysiset työt, kuten lumen kolaamisen ja suuren kivenlohkareen kantamisen, jalkapallon pelaamisen, makkaran grillaamisen ja kalastamisen. Rooleja, jotka määrittelin maskuliiniseksi, olivat esimerkiksi hahmot, kuten merirosvo, variksenpelätin, Nukkumatti ja rosvo. Maskuliiniseksi ammateiksi luokittelin muun muassa poliisin, merimiehen, rakennustyömiehen ja metsänraivaajan.

Tein havainnoistani taulukoita (ks. Taulukko 1), joiden runkona oli Michelin (1986) analyttinen tarkastuslista, joka on luotu havaitsemaan sukupuolistereotyyppioita koulukirjoissa. Lista koostuu sosiaalisesta, toiminnallisesta ja emotionaalisesta ulottuvuudesta. Päädyin tutkimuksessani analysoimaan kahta ensimmäistä, eli hahmojen sosiaalisia ja toiminnallisia stereotyyppioita. Laadin itse taulukon muodon ja sarakkeiden otsikot sekä merkitsin ylös havainnot perustuen omaan harkintaani. Sarakkeessa ”Toiminta/rooli” tukeuduin Michelin (1986) listaan, pitäen mielessä toiminnallisuuden ja sosiaalisuuden ulottuvuudet. Tähän sarakkeeseen kirjasin kaikki oleelliset toiminnat ja roolit, olivat ne sitten oman harkintani mukaan stereotyyppisesti feminiinisiä, maskuliinisia tai neutraaleja.

Hahmo	Toiminta/rooli	Mistä sukupuoli on päätelty?
-------	----------------	------------------------------

Sahan työntekijä s. 24	Maskuliininen: työskentelee perinteisesti maskuliinisessa ammatissa, sahalla	Ulkonäkö: maskuliiniset kasvonpiirteet ja ruumiinrakenne, pulisongit
Merenneito s. 179	Feminiininen: merenneidot esitetään perinteisesti naisina	Ulkonäkö: pitkät, vaaleanpunaiset hiukset, feminiininen keho ja uima-asun yläosa

Taulukko 1 Osa analyysin tukena olleesta taulukosta, jonka taustalla oli Michelin (1986) tarkistuslista

3.3 Hahmojen sukupuolen määrittäminen

Jotta pystyin tarkastelemaan aapisten kuvitusten sukupuolijakaumaa, oli minun määriteltävä hahmojen sukupuolet. Osan sivuhahmoista jouduin luokittelemaan joko mies- tai naispuolisiksi pelkän ulkonäön perusteella, jos nimi ei ollut tiedossa, vaikka sukupuolen määrittäminen ei varsinkaan lasten kohdalla ole yksiselitteistä. Lasten sukupuolen määrittäminen perustui pitkälti hiusten pituuteen – pojilla on lyhyt tukka ja tytöillä pitkä tukka tai kampa. Feminiinisyyteen, jonka perusteella olen määritellyt hahmon tytöksi, yhdistin myös muun muassa vaaleanpunaisen ja violetin värin käyttämisen. Todellisuudessa hiusten pituus tai vaatteiden väri ei tietenkään kerro mitään lapsen sukupuolesta, mutta yhteiskunnassa, jossa elämme, on tavallisempaa, että pojilla on lyhyt tukka ja tytöillä pitkä. Luokittelu on tehty perusteellisesti harkiten, jotta kvantifointi on mahdollista.

Kategoria ”Muu” pitää sisällään hahmot, jotka voisivat ulkonäön perusteella sijoittua binäärisen sukupuolikäsityksen ulkopuolelle. Tällaisilla hahmoilla oli piirteitä, jotka viittasivat tarkoituksenmukaiseen muunsukupuolisuuden tai sukupuolettomuuden vaikutelman luomiseen. Tähän luokittelin esimerkiksi androgynisen vaikutelman antavat hahmot, kuten yhden Tarinoiden aapisen päähenkilön, Lumon. Lumolla on tytöille tyypillisempi pitkähkö tukka, mutta kasvonpiirteet ja vaatetus ovat maskuliinisempia. Epäselvät tapaukset on luokiteltu kategoriaan ”Ei voida määrittää”. Tähän on lisätty muun muassa hahmot, jotka ovat kuvassa liian kaukana tunnistettavaksi tai vauvat, joilla ei ole

ulkoisia sukupuoleen viittaavia piirteitä. Pikkumetsän ja Tarinoiden aapisen päähenkilöiden luokittelu eri sukupuolikategorioihin on selostettu tarkemmin Liitteissä 1 ja 2.

YLEISESTI
-nimi -sukupuoleen viittaaminen tekstissä
Jos ei käy ilmi, niin

TYTTÖ	NAINEN	POIKA	MIES	MUU	EI VOIDA MÄÄRITTÄÄ
-kampaus, pitkä tukka -feminiiniset kasvonpiirteet -kirkkaat värit vaatteissa, kuten vaaleanpunainen tai violetti, mekko	-kampaus, pitkä tukka -feminiiniset kasvonpiirteet -feminiininen keho -mekko -korut ja asusteet, kuten käsilaukku	-lyhyt tukka -maskuliiniset kasvonpiirteet -tummat värit, kuten tummansininen tai harmaa, vaatteissa	-lyhyt tukka -maskuliiniset kasvonpiirteet -maskuliininen keho -viikset, parta	- selvästi muunsukupuoli suuteen tai sukupuoli suuteen viittaavia piirteitä -useampaan sukupuoleen viittaavia piirteitä	-ei sukupuoleen viittaavia piirteitä

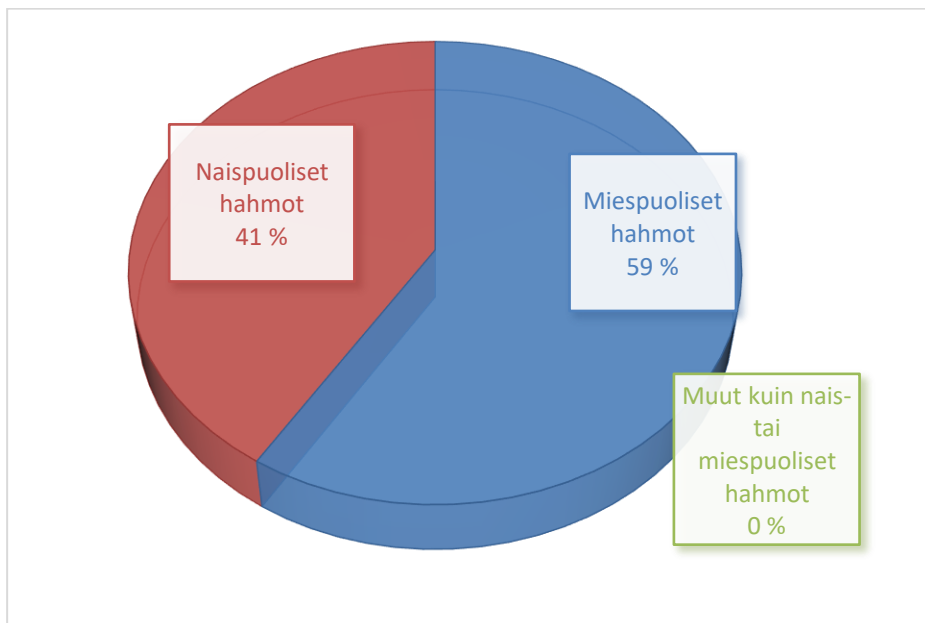
Kuvio 1. Sukupuolen määrittämisen kriteerit

4 TUTKIMUSTULOKSET

Tuloksissa jaottelen ensin aapisten kuvituksissa esiintyvien päähahmojen ja sivuhahmojen representaatiota sukupuolittain. Tämän jälkeen tarkastelen hahmojen rooleja ja toimintaa sukupuolittuneesta näkökulmasta.

4.1 Kuinka usein eri sukupuolet esiintyvät aapisten kuvituksissa?

Pikkumetsän aapisen päähenkilöiden sukupuolijakaumasta kävi ilmi, että heistä neljä, Ansa, Alaska, Minna ja Muru, ovat todennäköisesti naispuolisia. Kuusi päähenkilöä, Ossi, Hukka-Uuno, Niilo, Varis ja Mopo ovat todennäköisesti miespuolisia. Muunsukupuolisia tai sukupuoleettomia hahmoja ei esiinny aapisessa (ks. Kuvio 2).

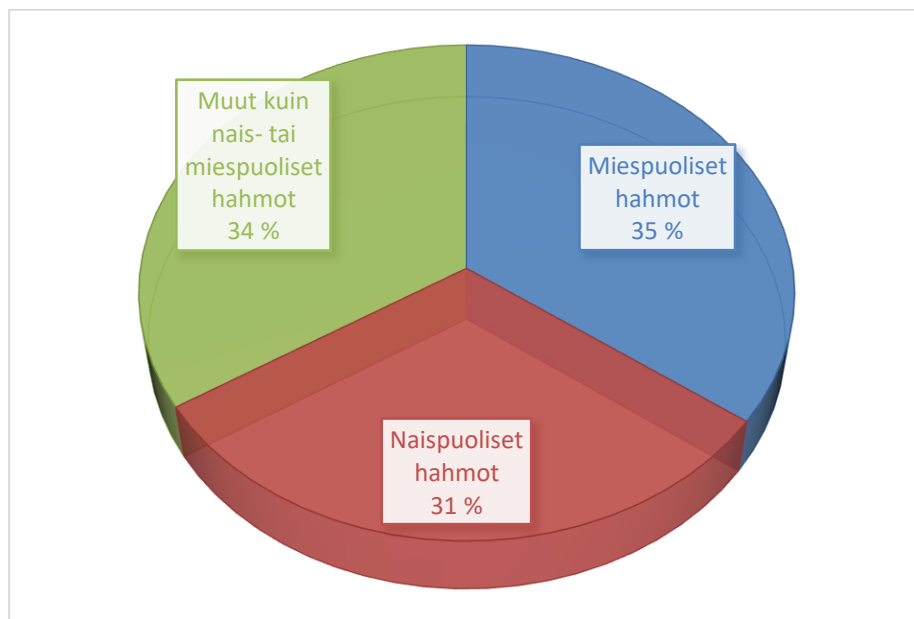
Kuvio 2. Pikkumetsän aapisen päähahmojen sukupuolijakauma (esiintyvyys)

Kuten kuviosta nähdään, täyttyivät Pikkumetsän aapisen sivut päähahmojen osalta 59 % kuvista Ossista, Variksesta, Hukka-Uunosta, Moposta, Kullasta ja Niilosta. 41 % kuvaa naispuolisten päähahmojen, eli Ansan, Alaskan, Minnan ja Murun esiintymisiä. Yhteensä miespuoliset päähahmot esiintyvät 192 kertaa ja naispuoliset 136 kertaa. Miespuoliset päähahmot esiintyvät siis selvästi naispuolisia useammin.

Aapisessa useimmin esiintyvä hahmo on Ossi (69 kertaa) ja toiseksi useimmin, Ansa (63 kertaa). Kahdesta selvästä päähenkilöstä miespuolinen esiintyy siis hieman useammin.

Aapisessa seikkaileva Varis esiintyy 48 kertaa. Pesukarhu, Alaska, esiintyy 42 kertaa. Harvemmin esiintyvät tarinassa seikkailevat hahmot ovat Hukka-Uuno (28 kertaa), Mopo (26 kertaa) Minna (18 kertaa), Ketut Kulta ja Muru (13 kertaa) sekä liito-orava Niilo (8 kertaa).

Tarinoiden aapisessa luokittelin yhden neljästä päähahmosta tytöksi (Pippuri) ja yhden, pojaksi (Kaiku). Kaksi päähenkilöä luokittelin muuksi kuin tytöksi tai pojaksi (Lumo ja Mumu), eli he edustavat muunsukupuolisuutta tai sukupuolettomuutta (ks. Kuvio 3).

Kuvio 3: Tarinoiden aapisen päähahmojen sukupuolijakauma (esiintyvyys)

Kuvio visualisoi, miten tasaisesti eri sukupuolet ovat esillä päähahmojen osalta.

Ylivoimaisesti useimmin esiintyvä hahmo on sukupuolineutraali eläinlento Mumu (106 kertaa). Pippuri esiintyy 42 kertaa, Kaiku 40 kertaa ja Lumo 38 kertaa, eli lapsipäähenkilöt esiintyvät lähes yhtä usein. Päähahmojen osalta voidaan siis tulkita, että sukupuolen moninaisuuteen on representaation näkökulmasta panostettu.

Sivuhahmojen esiintyvyyden osalta hahmojen sosiaaliset sukupuolet jakautuivat seuraavasti: miespuolisia sivuhahmoja esiintyi 108 kertaa, naispuolisia 91 kertaa ja muita 10 kertaa. Miespuolisia sivuhahmoja esiintyi siis 14 % useammin kuin naispuolisia. Binääriseen sukupuolijakaumaan (naispuolisiin ja miespuolisiin) sijoittuvia sivuhahmoja esiintyi 95 % useammin kuin sukupuolibinäärin ulkopuolelle sijoittuvia hahmoja. Hahmoja, joiden sukupuolta ei voitu määrittää, esiintyi 11 kertaa. Lisäksi kirjassa esiintyi ainakin 114 kertaa erilaisia olioita, hirviöitä ja inhimillistettyjä eläimiä, joiden sukupuolta ei voinut päätellä.

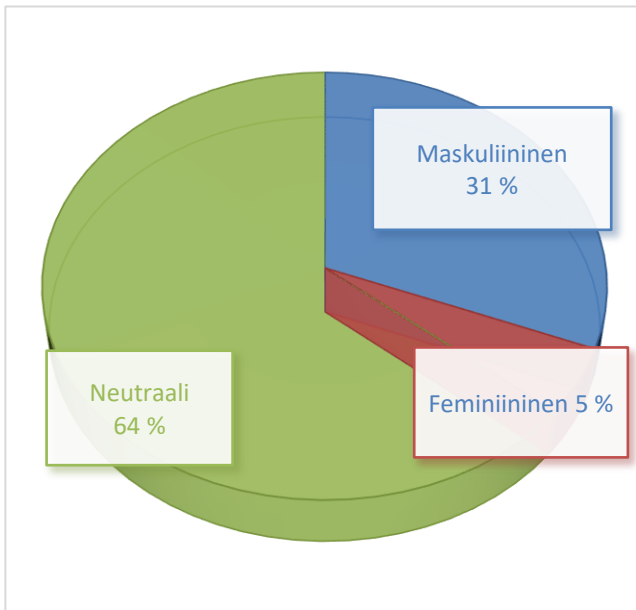
Päätin jättää ne tilastoista pois, jotteivat ne aiheuta väärän kuvan muodostumista sukupuolijakaumasta. Yllättäväksi havainnoksi muodostui se, että hahmojen sukupuolten tasa-arvo ja moninaisuus jäivät pitkälti uupumaan sivuhahmoista, vaikka siihen panostettiin päähahmojen osalta.

4.2 Missä määrin aapisten kuvitusten hahmot edustavat sosiaalisia ja toimintaan liittyviä sukupuolistereotyyppioita?

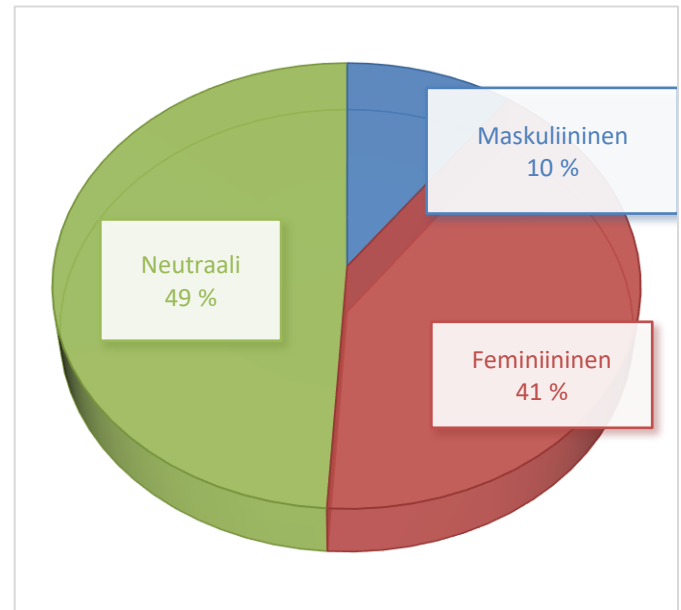
Tässä luvussa tarkastelen, kuinka sukupuolistereotyyppisesti aapisten hahmot ja heidän suorittamansa aktiviteetit ovat esitetty. Päädyin erittelemään päähahmoja tarkemmin aapisten sivuhahmoja, sillä niistä tein mielenkiintoisimpia huomioita.

Tarinoiden aapisessa miespuoliset hahmot esitettiin useimmin, 63 %:ssa kuvista, neutraalissa aktiviteetissa, roolissa tai ammatissa, kun taas 32 %:ssa kuvista heidät kuvataan maskuliinisessa aktiviteetissa. Feminiinisissä aktiviteeteissa heitä nähdään vain 5 %:ssa kuvista, yhteensä viisi kertaa koko aapisessa (ks. Kuvio 4). Aktiviteetteja, joissa mieshahmoja esiintyi, olivat muun muassa kalastaminen, lumen kolaaminen, urheilulajien, kuten jalkapallon, frisbeegolfin ja golfin pelaaminen, makkaran grillaaminen ja autolla ajaminen. Ammatteja, joissa mieshahmoja esiintyi, olivat muun muassa kirjaston työntekijä, poliisi, työmies, merimies, kokki ja piispa. Miespuolisia hahmoja nähtiin myös erilaisissa rooleissa, jotka nähdään maskuliinisina, kuten peikkona, kuninkaana, Nukkumattina, taikurina, variksenpelättimenä ja merirosvona.

Myös naispuoliset hahmot esiintyivät useimmin, 49 %:ssa kuvista, neutraalissa aktiviteetissa. Feminiinisessä aktiviteetissa heitä nähtiin 41 %:ssa ja maskuliinisissa 10 %:ssa kuvista (ks. Kuvio 5). Naispuolisia hahmoja esiintyi aktiviteeteissa, kuten pyöräilemässä, soittamassa sähkökitaraa, tanssimassa balettia, pyörittämässä hulavannetta hyppimässä ruutua ja narua, ratsastamassa keppihevosilla, haastattelemassa ja istumassa pelkääjän paikalla autossa. Ammatteja, joissa naishahmoja nähtiin, oli vain kolme koko aapisessa: opettaja, rakennustyömaan johtaja ja kirjaston johtaja. Rooleja, joita naispuolisilla hahmoilla oli, olivat muun muassa Lumikuningatar, merenneito, keiju, noita tonttu ja peikko.

Kuvio 4. Tarinoiden aapisen **miespuolisten** hahmojen sukupuolittuneet roolit/toiminta

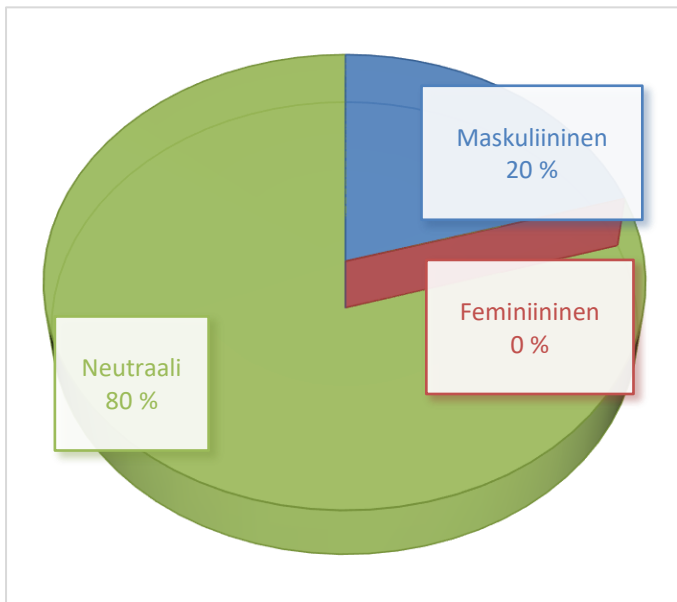
Kuvio 5. Tarinoiden aapisen **naispuolisten** hahmojen sukupuolittuneet roolit/toiminta

Naispuolisia hahmoja kuvataan siis Tarinoiden aapisessa useammin feminiinisissä rooleissa tai aktiviteeteissa kuin miehiä maskuliinisissa. Toisaalta naisia kuvataan myös maskuliinisissa rooleissa tai aktiviteeteissa useammin kuin miehiä feminiinisissä. Eli vaikka feminiinisyys on vahvasti naispuolisissa hahmoissa läsnä, esitetään heitä myös laajemmassa kirjossa aktiviteetteja. Miespuolisten hahmojen toiminta rajautuu kapeampaan muottiin. Muiden kuin nais- tai miespuolisten hahmojen toiminta on pitkälti neutraalia 8/10 kerrasta. 1/10 esitettiin maskuliinisessa toiminnassa 1/10 feminiinisessä.

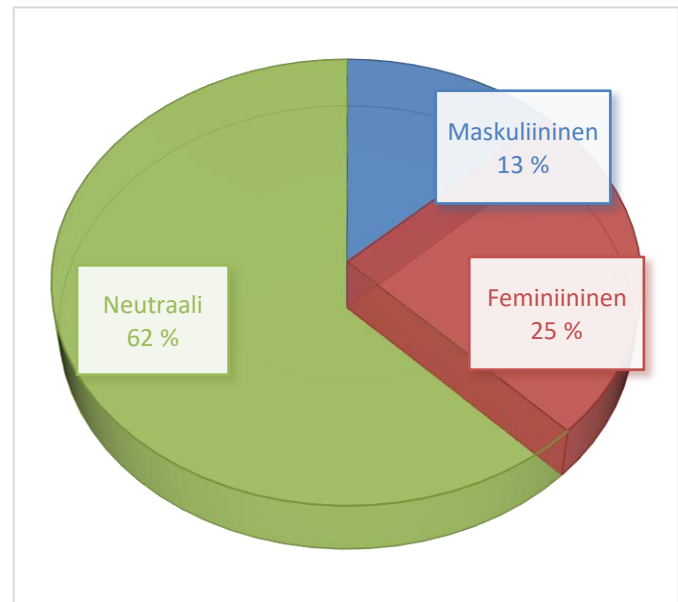
Myös Pikkumetsän aapisessa sekä nais- että miespuoliset sivuhahmot esitetään selvästi useimmin neutraalissa aktiviteetissa tai roolissa. Tämä saattaisi olla tarkoituksellista sukupuolineutraalisuuden tavoittelua, mikä on trendinä ollut viime vuosina kasvussa. Feminiiniset roolit ja toiminta jäivät puolestaan kokonaan uupumaan Pikkumetsän aapisen miespuolisista sivuhahmoista. Sen sijaan maskuliinisissa aktiviteeteissa heitä nähtiin 20 % kuvista (ks. Kuvio 6). Näitä olivat esimerkiksi metsän raivaaminen ja sahalla työskenteleminen.

Kuten Tarinoiden aapisessa, myös Pikkumetsän aapisessa nähtiin naispuolisia sivuhahmoja useammin feminiinisessä roolissa tai toiminnassa kuin maskuliinisessa (ks. Kuvio 7). Feminiinisiä toimintoja olivat yksin lasten kanssa oleminen ja satujen lukeminen lapsille.

Ainoa maskuliininen toiminto, jossa naispuolinen sivuhahmoja esiintyi, oli kokin ammatissa oleminen.

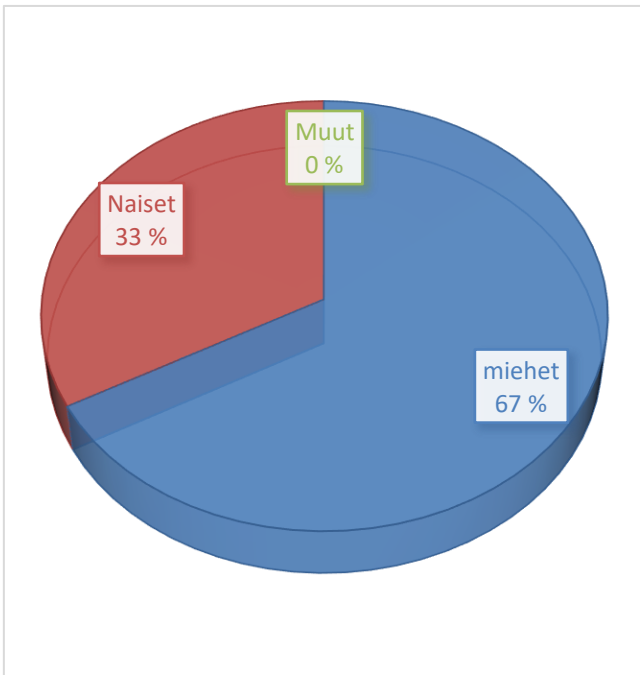

Kuvio 6. Pikkumetsän aapisen **miespuolisten** sivuhahmojen sukupuolittuneet roolit/toiminta

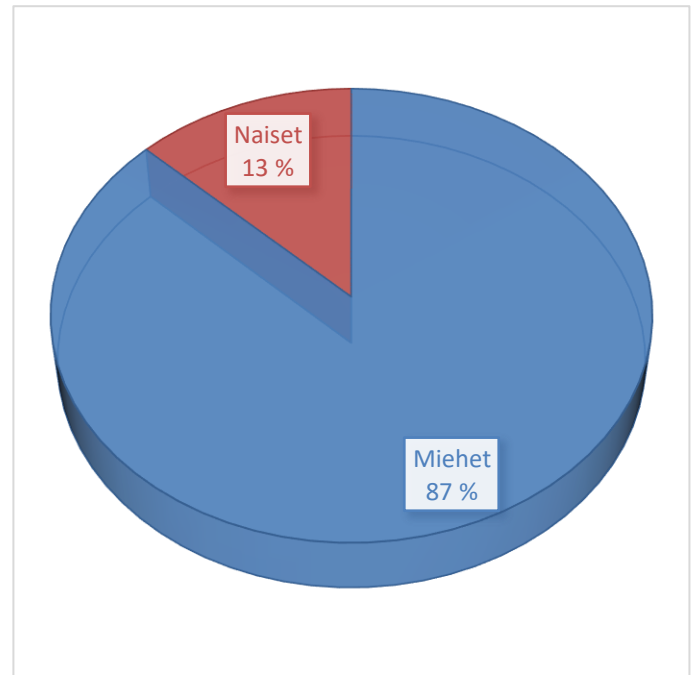

Kuvio 7. Pikkumetsän aapisen **naispuolisten** sivuhahmojen sukupuolittuneet roolit/toiminta

Oli silmään pistävää, kuinka usein äidit olivat yksin lasten kanssa (esim. Pikkumetsän aapinen s. 20; Tarinoiden aapinen, s. 20, s. 68). Huomionarvoista oli myös, että sen kerran, kun vanhempi osoitti kuvassa fyysistä läheisyyttä, oli se äiti. (Tarinoiden aapinen, s. 68). Naispuoliset sivuhahmot olivat usein myös passiivisempia kuin miehet. Miehiä nähtiin suurella kirjossa erilaisia ammatteja, kun taas naiset olivat harvemmin ammateissa ja useammin esimerkiksi koiranulkoiluttaja, lenkkeilijöitä tai vain taustalla esiintyviä ohikulkijoita. Erilaisissa ammateissa esiintyi Tarinoiden aapisessa 12 kertaa miehiä ja 6 kertaa naisia. Pikkumetsän aapisessa miehiä näkyi ammatissa 7 kertaa ja nainen vain yhden kerran. Muita kuin naisia tai miehiä ei nähty missään ammatissa. Alla olevat ympyräkuviot havainnollistavat ammattien miesvaltaisuutta (ks. Kuvio 8 ja 9).

Kuvio 8. Eri sukupuolet ammateissa Tarinoiden aapisessa

Kuvio 9. Eri sukupuolet ammateissa Pikkumetsän aapisessa

Vaikka naispuolisia hahmoja nähtiin harvemmin ammatissa, oli kuitenkin suuri osa niistä ammateista, joissa heitä nähtiin, jonkinlaisia johtotehtäviä. Pikkumetsän aapisen ainoa nainen ammatissa oli kokki sivulla 123. Tarjoilijana toimi mies. Tässä ammattiin koskeviin sukupuolistereotypioihin oltiin puututtu tavalla, joka vaikutti tietoiselta. Myös Tarinoiden aapisessa naispuolisia hahmoja nähtiin johtotehtävissä – kirjaston ja rakennustyömaan johtajina. Tosin rakennustyömaakuvassa johtaja on niin lähellä kirjan aukeaman taitetta, että lukijan täytyy nähdä vaivaa ja katsoa tietystä kulmasta nähdäkseen hänet. Tämä tuskin on tahallista, mutta on silti haitallista, että se harvinainen kerta, kun nainen nähdään johtotehtävissä, on hän piilossa.

Molemmissa aapisissa esiintyi jonkin verran kulkuneuvoja, joita ajoi lähes aina miesoletettu. Pikkumetsän aapisessa ajettiin Mopoa (joka on myös yksi tarinan hahmoista) bussia, traktoria ja kaivinkonetta. Mopoa ajoi aina Hukka-Uuno ja myös muiden kulkuneuvojen ratissa oli miesoletettu. Tarinoiden aapisessa ajettiin autoa, skootteria ja moottoripyörää. Henkilöautoa ajettiin kaksi kertaa ja kuskina oli molemmissa miespuolinen hahmo. Pelkääjän paikalla istui ensimmäisessä kuvassa muuksi ja toisessa naiseksi määrittelemäni henkilö. Ainoat kerrat, kun naispuolisia henkilöitä nähtiin ajamassa kulkuneuvoa, oli s. 24, jossa naisoletettu ajoi

skootterilla ja s. 27, jossa tyttölapsioletettu ajoi suurella moottoripyörällä. Viimeisin mainitsemani havainto on myönteisen sukupuolirepresentaation kannalta oleellinen.

Kummassakin aapisessa päähahmot leikkivät ja toimivat keskenään sukupuoleen katsomatta erilaisissa kokoonpanoissa ja usein myös kaikki yhdessä. Sivuhahmojenkin kohdalla tämä toteutui useimmiten hyvin (esim. Pikkumetsän aapinen, s. 110-111; Tarinoiden aapinen, s. 154, s. 156). Ainoa sukupuolittuneiden leikkien osalta silmiinpistävä kuva on Tarinoiden aapisessa sivulla 47. Siinä kuvataan välituntia, jossa on paljon lapsia leikkimässä koulun pihalla. Useassa aktiviteetissa varsinkin pojat näyttävät leikkivän keskenään, pelaten jalkapalloa ja korttia, syöden makkaraa ja kuvaten videota. Sen sijaan esimerkiksi kiipeilytelineellä ja naruhyppelyssä näyttäisi olevan sekä tyttöjä että poikia.

5 POHDINTA

Tuloksista selviää, että sukupuolen moninaisuuteen ja tasa-arvoiseen representaatioon on panostettu päähahmojen osalta vuonna 2020 tehdyssä Tarinoiden aapisessa. Tyttöpäähahmot, poikapäähahmot ja muunsukupuoliset päähahmot ovat lähes yhtä paljon esillä. Kymmenen vuotta aiemmin tehdyssä Pikkumetsän aapisessa kaksi selkeää päähahmoa, tyttö ja poika, ovat esillä lähes tasavertaisesti. Tästä voidaan tulkita, että tavoitteena on kenties ollut tyttöjen ja poikien välisen tasa-arvon edistäminen. Muut päähahmot huomioiden Pikkumetsän aapisessa sukupuolten edustus jää kuitenkin miesvaltaiseksi. Pikkumetsän aapisesta uupuu myös kokonaan muunsukupuolisuuden tai sukupuolettomuuden representaatio. Lisäksi kummassakin aapisessa esiintyy jokseenkin enemmän mies- kuin naispuolisia hahmoja ja selvästi enemmän sekä mies- että naispuolisia hahmoja kuin muunsukupuolisia tai sukupuolettomia.

Sivuhahmoista kävi ilmi, että suurin osa on kuvattu neutraalissa toiminnassa tai roolissa. Tämä korostui etenkin vanhemmassa Pikkumetsän aapisessa. Tämä saattaa heijastaa pyrkimystä jonkinlaiseen sukupuolineutraalisuuteen. Tuloksissa ilmeni kuitenkin myös selviä sukupuolistereotypioita, sillä feminiiniset aktiviteetit ja roolit olivat useammin läsnä naispuolisissa hahmoissa. Vastaavasti miehet nähtiin selvästi useammin maskuliinisissa kuin feminiinisissä rooleissa tai aktiviteeteissa.

Aiempi tutkimus (Tainio & Teräs, 2010), jonka mukaan sukupuolen representaatio ei ole jakautunut suomalaisissa oppikirjoissa tasaisesti on osittain linjassa tämän tutkimuksen tulosten kanssa. Pikkumetsän aapisen kuvituksissa esiintyi selvästi useammin mies- kuin naispuolisia hahmoja. Myös Tarinoiden aapisessa esiintyi useammin mies- kuin naishahmoja, mutta ero ei ollut yhtä suuri. Lisäksi päähenkilöiden joukossa esiintyi muunsukupuolisia hahmoja. Aiemmat suomalaiset opinnäytetyöt (esim. Lehtonen, 2022; Lähdemäki & Tuomi, 2023) toteavat, että on pitkälti kirjakohtaista, miten hyvin sukupuolten tasa-arvoisuus ja moninaisuus toteutuu suomalaisissa aapisissa. Tämä pätee myös tähän tutkielmaan.

Ammattien saralla oli havaittavissa niin eroja kuin samankaltaisuuksia aikaisempaan tutkimukseen verrattuna. Naiset olivat harvemmin ammatissa kuin miehet, kuten aiemmissä tutkimuksissa on havaittu (esim. Palmu, 1991; Koski, 1999). Toisaalta naisia nähtiin näissä aapisissa muissakin ammateissa kuin hoito- ja opetustöissä, kuten kokkina ja rakennustyömaan johtajana, jotka ovat perinteisesti maskuliinisia johtotehtäviä.

Tutkimuksen subjektiivisuus on eräs oleellinen luotettavuuteen vaikuttava tekijä. Esimerkiksi hahmojen sukupuolen määrittelemisen ja tiettyjen ominaisuuksien liittäminen tiettyyn sukupuoleen on väistämättä subjektiivista, sillä ei ole olemassa yhtä yksimielistä listaa siitä, mitkä toiminnot tai roolit ovat stereotyyppisesti feminiinisiä tai maskuliinisia. Lisäksi se, mikä yhteiskunnassa yleisesti nähdään feminiinisenä tai maskuliinisenä, muuttuu jatkuvasti. Tutkimuksessa toinen tutkija olisi siis voinut määritellä stereotypioita tai sukupuolia eri tavalla. Lisäksi on tutkijasta kiinni, mitkä asiat herättävät hänessä huomiota ja mitä teemoja hän päättää nostaa esiin. Myös otannan suppeus vaikuttaa tutkimuksen luotettavuuteen.

Tämä tutkimus osoittaa, että aapinen on syytä valita huolella pitäen silmällä sukupuolen representaatiota oppilaiden yhdenvertaisen ja monipuolisen sukupuolikäsityksen edistämiseksi. Tässä on kiinnitettävä päähahmojen lisäksi huomiota myös sivuhahmoihin. Aapisen saattaa helposti tulkita sukupuolirepresentaatioltaan hyväksi, kun keskittyy vain päähahmoihin. Sukupuolistereotypiat saattavat kuitenkin piillä sivuhahmoissa, joilla voi olla suurikin alitajuntainen vaikutus käsityksemme sukupuolten asemasta yhteiskunnassa.

LÄHTEET

Arthur, A. G. & White, H. (1996). Children's Assignment of Gender to Animal Characters in Pictures, *The Journal of Genetic Psychology: Research and Theory on Human Development*, 157(3):297-301. [10.1080/00221325.1996.9914867](https://doi.org/10.1080/00221325.1996.9914867)

Bem, S. L. (1981). Gender schema theory: A cognitive account of sex typing. *Psychological Review*, 88(4), 354–364. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.88.4.354>

Caldera, Y. M., Huston, A. C., & O'Brien, M. (1989). Social interactions and play patterns of parents and toddlers with feminine, masculine, and neutral toys. *Child Development*, 60(1), 70–76. <https://doi.org/10.2307/1131072>

Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). Johdatus laadulliseen tutkimukseen, 19, 175-176.

Koski, Leena 1999. Hyvä tyttö ja hyvä poika. Ihanteelliset yksilöt aapisten moraalisisissa kertomuksissa. Teoksessa Tolonen, Tarja (toim.) *Suomalainen koulu ja kulttuuri*, 21–50.

Koulukino, 2025. Ihmisoikeuskasvatus: representaatiolla on merkitystä. <https://www.koulukino.fi/oppimateriaalit/kelet/ihmisoikeuskasvatus-representaatioilla-on-merkitysta/>

Lähdemäki, J. & Tuomi, K. (2023). Sukupuolittuneet hahmot aapisissa, laadullinen sisällönanalyysi sukupuolistereotyypioiden ilmenemisestä suomalaisten aapisten kuvituksissa.

Michel, A. (1986). Down with stereotypes! Eliminating sexism from children's literature and school textbooks, 49.

Ojala, M. (2020). Perusteita ja haasteita varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja koulun alun kehittämiseksi erityisesti lapsen oppimisen ja kehittymisen näkökulmasta, 216.

Palmu, T. (1992). Nimetön Hiiri ja Simo Siili. Aapisten sukupuoli-ideologia. Teoksessa Sari Näre ja Jaana Lähteenmaa (toim.) *Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa*.

Piaget, J. (1960). The child's conception of the world.

Pike, J. J., & Jennings, N. A. (2005). The effects of commercials on children's perceptions of gender-appropriate toy use. *Sex Roles*, 52(1/2), 83-91.

Pomerleau, A., Bolduc, D., Malcuit, G., & Cossette, L. (1990). Pink or blue: Environmental gender stereotypes in the first two years of life. *Sex Roles*, 22, 359–366.

Seppänen, J. (2005). Visuaalinen kulttuuri: teoriaa ja metodeja mediakuvan tulkitsijalle. *Vastapaino*, Tampere, 143-144.

Suomen akatemian tutkimuseettiset ohjeet. (2008).

Tainio, L. & Teräs, T., (2010). Sukupuolijäsennys perusopetuksen oppikirjoissa.

Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (6. painos), 113, 120.

LIITTEET

Liite 1. Pikkumetsän aapisen päähenkilöiden sukupuolet

Määrittelin Pikkumetsän aapisen päähenkilöt seuraavasti: Ansa, Alaska, Muru ja Minna ovat naispuolisia ja Ossi, Hukka-Uuno, Mopo, Varis ja Niilo, miespuolisia. Pystyin hyödyntämään sukupuolten määrittämisessä pitkälti hahmojen nimiä ja kieltä, jota heistä käytettiin. Alaska olisi voinut nimen perusteella olla mitä tahansa sukupuolta. Kirjassa kuitenkin käytettiin kieltä, joka viittasi siihen, että Alaska on naispuolinen. Esimerkiksi sivulla 145 luvussa nimeltään Yllätysvieraita Ossi kertoo ihailevansa Alaskan erämiestaitoja. Ansa korjaa Ossia vastaamalla ”Eränaistaitoja!”, viitaten siihen, että Alaska on naispuolinen.

Kullan, Murun, Variksen ja Mopon sukupuolten määrittäminen perustuu pelkästään ulkonäön stereotypioihin, sillä heidän nimistään tai tekstistä ei voi päätellä heidän sukupuoltaan. Heidän habituksissaan on kuitenkin piirteitä, jotka viittaavat tietyn sukupuolen ulkonäköstereotypioihin. Esimerkiksi Muru esiintyy lähes aina vaaleanpunaisissa housuissa ja muissa kirkkaissa väreissä, jotka ovat stereotyyppisesti useammin tyttöjen suosimia värejä. Kulta puolestaan nähdään lähes aina tummissa sävyissä, kuten tummansinisessä, joita taas nähdään tyypillisesti useammin pojilla. Näistä seikoista välittyy mielikuva siitä, että Muru voisi olla tyttö ja Kulta puolestaan poika.

Liite 2. Tarinoiden aapisen päähenkilöiden sukupuolet

Tarinoiden aapisessa päähenkilöiden Pippurin, Lumon, Kaikun ja Mumun nimistä ei voinut päätellä heidän sukupuoltaan. Voidaan kuitenkin todeta, että Pippuri on mahdollisesti tyttö, sillä hänellä on eräässä kuvassa tytöille tyypillinen kokouimapuku. Kaikulla puolestaan on samassa kuvassa pojille tyypilliset uimashortsit. Lisäksi Pippurilla on feminiiniset kasvopiirteet ja puolipitkät hiukset, jotka ovat usein kampauksella. Kaikulla taas on maskuliiniset piirteet ja lyhyt tukka. Tämä ei tietenkään poista mahdollisuutta, että hahmot olisivat vastakkaista sukupuolta tai ei-binäärisiä, mutta kyseiset ulkoiset piirteet antavat lukijalle vahvan yhteiskunnallisiin odotuksiin perustuvan mielikuvan hahmojen sukupuolesta.

Kirjan kolmas päähenkilö, Lumo, on todennäköisesti tarkoituksellisesti tehty ulkonäöltään perinteisestä feminiinisyydestä ja maskuliinisuudesta poikkeavaksi. Hänessä ei ole piirteitä, jotka viittaisivat siihen, että hän olisi tyttö tai poika. Tämän perusteella luokittelin hänet

muuksi kuin tytöksi tai pojaksi. Viimeisenä määrittelin Mumun sukupuolettomaksi. Mumu on eläimellinen maskotintapainen hahmo, joka vaikuttaa olevan tehty tarkoituksellisesti piirteiltään sukupuolineutraaliksi.